

Ondernemerschap en diversiteit

Een studie naar de herkomst van de zelfstandige in België

Executive summary

Federale Overheidsdienst Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Ondernemingsnr.: 0314.595.348
<https://economie.fgov.be>

tel. 0800 120 33 (gratis)

 facebook.com/FODEconomie

 [@FODEconomie](https://twitter.com/FODEconomie)

 youtube.com/user/FODEconomie

 linkedin.com/company/fod-economie

 instagram.com/fodeconomie

Verantwoordelijke uitgever: Pascal Vanderbecq
Voorzitter a.i. van het Directiecomité
Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel

Internetversie

009-19

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Executive summary

Het thema “herkomst en de arbeidsmarkt” is niet alleen vandaag, maar al enkele jaren heel actueel. Bestaande kennis over de in België aanwezige mensen van vreemde herkomst en hun arbeidsmarktpositie focust in vele gevallen op een analyse van de algemene tewerkstellingsgraad, weliswaar een belangrijk gegeven, maar het kan niet los van de specifieke historische en hedendaagse context inzake migratie gelezen worden. Aanvullend en aansluitend zijn er meer uitgebreide analyses zoals de tweejaarlijkse Socio-economische Monitoring (SEM) van de collega’s bij de FOD Werk, Arbeid en Sociaal overleg (WASO) i.s.m. Unia, gepubliceerd sinds 2013. De SEM analyseert het recente verloop op de arbeidsmarkt en van de arbeidsvoorwaarden van personen, volgens origine. Lezing van dat indrukwekkend werkstuk leert dat de positie van de zelfstandige voorlopig onderbelicht blijft. Vertrekkend vanuit de missie van de FOD Economie en zijn Algemene Directie K.M.O.-beleid – nl. het bevorderen van ondernemerschap en de ondernemingszin – en op initiatief van de minister van Middenstand, Zelfstandigen en KMO’s, ontstond het idee om een gelijkaardige bijdrage, geïnspireerd op de SEM, aan te leveren met als focus de zelfstandige en zijn of haar herkomst.

De **specifieke doelstellingen** van deze studie omvatten het in kaart brengen van de algemene situatie van de zelfstandigen in België volgens herkomst, het vormen van een aanzet tot verder onderzoek en de creatie van een instrument om het beleid inzake ondernemerschap en diversiteit te ondersteunen.

De focus van de studie ligt bij de **persoon van de zelfstandige**. Het gaat meer bepaald om de verzekeringsplichtige natuurlijke personen die in België aangesloten zijn bij een sociaal verzekeringsfonds, zowel bestuurders als niet-bestuurders. Het betreft enkel diegenen met woonplaats in België. De studie bestaat in de meeste gevallen de periode 2008-2015.

Klassieke statistieken over tewerkstelling op basis van nationaliteit of geboorteland stellen ons niet in staat om de onderwerpen “herkomst” en “situatie op de arbeidsmarkt” op een afdoende wijze met elkaar in verband te brengen. Door enkel te focussen op bv. nationaliteit ontsnapt een deel van de doelgroep aan de analyse – denk maar aan de tweede generatie personen van vreemde origine. Om het thema in zijn totaliteit te kunnen behandelen, kunnen – bij een analyse van de arbeidsmarkt – kinderen met de Belgische nationaliteit en met ouders van een vreemde herkomst niet zomaar in dezelfde categorie geplaatst worden als kinderen met de Belgische nationaliteit en met ouders van Belgische herkomst. Het verwerven van een nationaliteit op zich plaatst personen niet zomaar in dezelfde situatie op de arbeidsmarkt of in dezelfde context wat herkomst betreft. Om de bestaande situatie volledig te omvatten en mogelijke verschillen op basis van herkomst in

kaart te brengen, moet verder gekeken worden dan de huidige nationaliteit. De FOD WASO en Unia maken daarom sinds 2013 in de tweejaarlijkse SEM gebruik van twee samengestelde, elkaar aanvullende variabelen, genaamd “**origine**” en “**migratieachtergrond**”.

Bij “**origine**” staat volgend onderscheid centraal:

- Belgische origine omvat de personen met de Belgische nationaliteit, geboren als Belg en waarvan ook de ouders als Belg geboren zijn.
- Vreemde origine omvat de personen die een vreemde nationaliteit hebben of die met een vreemde nationaliteit geboren zijn of van wie een van de ouders met een vreemde nationaliteit geboren is of een vreemde nationaliteit heeft.

Daarnaast is er een groep “onbepaalde origine”: het gaat om mensen voor wie de nodige informatie ontbreekt, vooral oudere personen. Zoals blijkt uit die definities wordt het criterium “nationaliteit” overstegen door het verleden, met name de ouders, mee te nemen bij het bepalen van een origine voor een individu. Vreemde origine wordt verder uitgesplitst naar EU en niet-EU, en naar meer gedetailleerde, specifieke landengroepen – bv. EU14 (“West-Europa”) en EU13 (“Oost-Europa”).

De tweede variabele – “**migratieachtergrond**” – behandelt de diverse generaties en het verwerven van de Belgische nationaliteit. Praktisch gezien wordt migratieachtergrond vervaardigd in volgende groepen: eerste generatie en Belg, eerste generatie en niet-Belg, tweede generatie en derde generatie. Die variabele wordt als “aanvullend” beschouwd in de studie.

De populatie van zelfstandigen wordt geanalyseerd volgens origine en migratieachtergrond, en dat op diverse manieren – bv. volgens leeftijd en aard van bezigheid. Het moet benadrukt worden dat deze studie **verkennend van aard** is. Ze moet opgevat worden als een eerste verkenning van de beschikbare data over zelfstandigen en hun herkomst. Zo zou er in een volgende aflevering meer aandacht kunnen gaan naar extra analyses volgens geslacht of naar een specifiek thema zoals het aantal zelfstandigen in bijberoep volgens origine en geslacht.

Daarnaast zijn of waren een aantal belangrijke gegevens nog niet beschikbaar. De koppeling van de gegevens over de zelfstandige volgens herkomst aan de gegevens over zijn of haar onderneming kon technisch gezien niet gemaakt worden op het moment van totstandkoming van deze studie. Het linken van beide gegevensbronnen wordt momenteel onderzocht. Ook gegevens over het opleidingsniveau van zelfstandigen volgens herkomst waren niet toegankelijk. Ondertussen is op het vlak van opleidingsniveau grote vooruitgang geboekt, zie de SEM 2017, en bestaat de ambitie om dat onderwerp in een volgende aflevering van deze studie toe te voegen.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Wat leert de studie ons over de zelfstandige volgens herkomst?

In 2015 is 68,5 % van de zelfstandigen in België van Belgische origine, 20,8 % van vreemde origine en 10,6 % van onbepaalde origine. In de periode 2008-2015 groeide de groep vreemde origine drie keer sneller dan Belgische origine: 39,8 % tegenover 14,5 %, maar in aantal groeide Belgische origine dan weer sterker. Wanneer we de zelfstandigen volgens herkomst opdelen naar de aard van bezigheid, zien we dat hoofdberoep oververtegenwoordigd is bij vreemde origine (77 %) t.o.v. Belgische origine (69 %). Bijberoep (25 %) en actief na pensioen(leeftijd) (6 %) staan dan weer sterker bij Belgische origine: respectievelijk 18 % en 5 % bij vreemde origine.

De grootste groepen binnen de categorie vreemde origine zijn de EU14, de EU13, de Maghrebijnen en de kandidaat-EU¹. EU14 staat in voor de helft van de groep zelfstandigen van vreemde origine, samen met EU13 maken ze twee op drie uit van de zelfstandigen van vreemde origine. Alle groepen binnen vreemde origine groeiden sterk. Zowel onbepaalde origine als de tweede generatie - die laatste omvat 17 % van de zelfstandigen in 2015 - laten een negatieve groei optekenen. Onbepaalde origine bestaat vooral uit oudere mensen die de arbeidsmarkt verlaten en maakt 61,5 % van de tweede generatie uit. Vreemde origine neemt wel toe bij de tweede generatie. Bij de eerste generatie stellen we vast dat eerste generatie niet-Belgen (9,6 %) tweemaal zo talrijk zijn als eerste generatie Belgen (4,7 %). De eerste generatie niet-Belgen bestaan voor bijna 85 % uit EU-burgers, de eerste generatie Belgen voor 23 %. De derde generatie valt samen met Belgische origine.

Een **internationale vergelijking** op basis van Eurostat² leert ons dat België een hoger dan gemiddeld aandeel zelfstandigen heeft met een ander geboorteland, alhoewel er ook lidstaten met een gelijkaardig “Belgisch” aandeel zijn, bv. Oostenrijk en Zweden.

1 De vermelde landengroepen omvatten:

- EU14: Frankrijk, Duitsland, Italië, Nederland, Luxemburg, Ierland, Verenigd Koninkrijk, Denemarken, Griekenland, Spanje, Portugal, Finland, Zweden en Oostenrijk.
- EU13: Tsjechië, Estland, Cyprus, Letland, Litouwen, Hongarije, Malta, Polen, Slovenië, Kroatië, Slowakije, Bulgarije en Roemenië.
- Maghreb: Algerije, Libië, Marokko, Tunesië en Mauritanië.
- Kandidaat-EU: Noord-Macedonië, Turkije, Albanië en Montenegro.

2 Opgepast: de Eurostat-data werken niet met de variabele “origine”, maar met de variabele “een ander geboorteland”. Dat betekent dat het aantal zelfstandigen met een vreemde herkomst volgens Eurostat-data iets lager uitvalt. Iemand geboren in België met een ouder met buitenlandse nationaliteit krijgt immers bij origine het label “vreemde origine”, maar komt bij de Eurostat-data niet voor bij “ander geboorteland”.

Daarnaast wordt België gekenmerkt door een veel hoger dan gemiddeld aandeel zelfstandigen geboren in de EU t.o.v. alle zelfstandigen in België met een ander geboorteland, en ligt het aandeel EU14 bij die zelfstandigen opnieuw hoger dan gemiddeld.

In het tweede deel van de studie worden een aantal persoonlijke kenmerken van de zelfstandige volgens herkomst onder de loep genomen.

Voor het thema **geslacht** stellen we vast dat de ratio vrouw/man bij de zelfstandigen van vreemde origine lager ligt dan die bij Belgische origine, nl. 31,2 %/68,8 % versus 34,5 %/64,5 %. Tegelijk liggen de verhoudingen niet ver uiteen en worden beide origines geconfronteerd met een serieuze ondervertegenwoordiging van de vrouwelijke zelfstandige. Bij vreemde origine heeft EU³ een hoger aandeel vrouwelijke zelfstandigen dan niet-EU. Bekijken we de specifieke origines binnen de categorie vreemde origine, dan merken we op dat o.a. EU14, andere Europeanen⁴ en andere Afrikanen⁵ een evenredigere verhouding vertonen dan Belgische origine. Maar kandidaat-EU, Maghrebijnen en EU13 kennen een slechtere verhouding. Dat verschil komt opnieuw naar voor bij het verloop tussen 2008 en 2015: bij Belgische origine en EU14 is het verschil in aangroei tussen man en vrouw vrij beperkt. Daarentegen, bij o.a. de EU13, kandidaat-EU en Maghrebijnen is het verschil heel groot. Bij de generaties komen we tot de vaststelling dat een meer “recente” migratieachtergrond en/of een hoger aantal niet-EU-zelfstandigen in een generatie, in een lager aandeel vrouwelijke zelfstandigen resulteert.

Indien de zelfstandige volgens herkomst opgedeeld wordt naar **leeftijdsklassen**, dan bevat de klasse 30-54 jaar logischerwijs het hoogste aantal zelfstandigen en bevatten de oudere (55-64 en ≥65 jaar) en jongere klassen (≤20-29 jaar) het laagste aantal. Vreemde origine kan beschouwd worden als “jonger”, Belgische origine als “ouder”. Bij de vreemde origines behoren EU14 en de Noord-Amerikanen⁶ tot de oudere groepen, EU13 en kandidaat-EU tot de “jongere”. Daarnaast blijkt dat niet-EU jonger is dan EU. Bij het verloop merken we op dat de oudere klassen de sterkste groei kennen, met Belgische origine voorop. Bij de jongere klasse staat vreemde origine sterk qua groei. Bij de generaties valt op dat de tweede generatie

3 De origine EU is de optelsom van de EU14 en de EU13. Niet-EU bestaat uit alle andere vreemde origines.

4 Andere Europese landen: IJsland, Andorra, Liechtenstein, Monaco, Noorwegen, San-Marino, Zwitserland, Rusland, Heilige Stoel, Wit-Rusland, Ukraine, Moldavië, Bosnië-Herzegovina, Servië, enz.

5 Andere Afrikaanse landen: Burundi, Kameroen, Zuid-Afrika, Congo, Senegal, Rwanda, enz.

6 Noord-Amerika: Canada, Verenigde Staten van Amerika.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

een belangrijk aandeel heeft in de oudere klassen. De eerste generaties zijn de jongste.

Tot slot werd de woonplaats **per gewest** bekeken. Vooral de situatie in Brussel, waar de zelfstandigen van vreemde origine de meerderheid (61,6 %) van alle zelfstandigen uitmaken, valt op. Dankzij het demografische overwicht van Vlaanderen telt het Vlaamse Gewest het hoogste aantal zelfstandigen van vreemde origine, maar ook het laagste aandeel (13,2 %) per gewest. EU staat sterker dan niet-EU over alle gewesten heen, het verschil is het grootst in Wallonië. Bij vreemde origine springt EU13 er opnieuw uit, zeker in Brussel en wat de groei betreft. Ook zonder de EU13 kent quasi elke landengroep in elk gewest een stevige groei. Bij de generaties valt vooral de positie van de eerste generatie niet-Belgen in Brussel op: zij vormen de grootste groep van alle Brusselse zelfstandigen met 37,5 % – ter vergelijking: eerste generatie Belgen omvat 13,6 % van de Brusselse zelfstandigen.

In het derde deel worden een aantal professionele kenmerken bestudeerd.

Volgens de **aansluitingen en schrappingen** bij het RSVZ van zelfstandigen volgens herkomst, was in 2008 iets meer dan een kwart van de aansluitingen van vreemde origine, in 2015 is dat een derde: de categorie EU is in 2015 goed voor 20 % van alle aansluitingen, niet-EU voor 13 %. Meer specifiek staat EU14 in voor 40 % van de aansluitingen bij zelfstandigen van vreemde origine, EU13 voor 20 %. Ook bij de schrappingen is de sterkste toename voor de zelfstandigen van vreemde origine. Niet-EU is oververtegenwoordigd bij de schrappingen bij de zelfstandigen van vreemde origine t.o.v. EU, meer specifiek kunnen we verwijzen naar de oververtegenwoordiging van o.a. EU13, kandidaat-EU en Maghrebijnen. Bij de generaties zien we dat vooral het aantal aansluitingen bij de eerste generatie niet-Belgen sterk toenam. Hetzelfde geldt voor de schrappingen: vooral een toename bij de groep niet-Belgen, maar ook bij niet-EU in het algemeen.

Daarnaast zijn zelfstandigen van vreemde origine oververtegenwoordigd bij de **bestuurders van vennootschappen**, waarbij niet-EU meer oververtegenwoordigd is dan EU. De kloof tussen het aantal bestuurders en niet-bestuurders in 2015 is heel klein bij een aantal vreemde origines, bij kandidaat-EU zijn er zelfs meer bestuurders dan niet-bestuurders. Bestuurders zijn ook oververtegenwoordigd bij de eerste generatie Belgen en niet-Belgen – vooral bij de niet-EU, maar ook bij de EU.

Het bestuderen van de **beroepscode**s van het RSVZ tussen 2011 en 2015 leert ons dat de landbouw- en visserij, de vrije en intellectuele beroepen en de beroepen in de dienstensector worden gekenmerkt door een bijzonder hoog aandeel zelfstandigen van Belgische origine, terwijl de beroepen in de handel, nijverheid en diverse

beroepen⁷ worden uitgeoefend door een relatief hoger aandeel zelfstandigen van vreemde origine. Bijna 40 % van de zelfstandigen van vreemde origine werkt in de handel en 26 % in de nijverheid, versus respectievelijk 30 % en 20 % bij Belgische origine. Daarentegen heeft 30 % van de zelfstandigen van Belgische origine een vrij en intellectueel beroep, bij vreemde origine gaat het om 24 %. Zelfstandigen met EU-origine nemen de meeste zelfstandigen van vreemde origine voor hun rekening, vooral in de vrije en intellectuele beroepen, de nijverheid, de dienstensector en de landbouw en visserij. Het aandeel zelfstandigen met niet-EU origine leunt sterk aan bij het aandeel zelfstandigen met EU-origine in de diverse beroepen en de handel. In alle beroeps categorieën, behalve in de categorie diverse beroepen, neemt de populatie zelfstandigen van vreemde origine sneller toe dan de populatie zelfstandigen van Belgische origine. Die groei is over het algemeen in alle beroeps categorieën sneller voor de niet-EU-origines dan voor de EU-origines.

Indien we de zelfstandige volgens herkomst opdelen naar de **aard van bezigheid**, reeds kort aangehaald, zien we dat hoofdberoep oververtegenwoordigd is bij vreemde origine: 77 % versus 69 % bij Belgische origine. Bijberoep en actief na pensioen(leeftijd) staan dan weer sterker bij Belgische origine t.o.v. vreemde origine: respectievelijk 25 % en 6 % versus 18 % en 5 %. Opvallend: 43 % van onbepaalde origine bevindt zich in de categorie actief na pensioen(leeftijd). Bij EU en niet-EU zien we dat niet-EU iets hoger scoort bij hoofd- en bijberoep, EU bij actief na pensioen(leeftijd) en dan vooral EU14. EU13 scoort het hoogste van alle origines bij hoofdberoep en het laagste bij bijberoep. De aangroei van EU13, geconcentreerd bij hoofdberoep, valt op. Bij de generaties is het aandeel derde generatie bij bijberoep oververtegenwoordigd. De tweede generatie staat het sterkst in de categorie actief na pensioen(leeftijd). De eerste generatie profileert zich vooral bij hoofdberoep.

Ook werd het thema **hoedanigheid** – zelfstandige of helper – onder de loep genomen. In 2015 was de populatie zelfstandigen (901.384) bijna 15 keer groter dan de populatie helpers (61.831). De verdeling van de populaties Belgische en vreemde origine op basis van hun hoedanigheid is identiek: beide bestaan uit een groot aandeel zelfstandigen (93,7 %) en een klein aandeel helpers (6,3 %). De totale populatie helpers kent een sterke terugval sinds 2008 (met een daling van bijna 25 % van het totaal). Die daling is vooral het gevolg van de daling van het aantal helpers van Belgische (-25 %) en onbepaalde origine (cf. oudere personen), terwijl het aantal helpers van vreemde origine toeneemt (+26,1 %). Bij de generaties vertonen de derde generatie en de tweede generatie een identieke verhouding zelfstandige/helper (elk 93,7 % en 6,3 %). De eerste generatie Belgen omvat een iets groter aandeel zelfstandigen (94,7 %), terwijl de eerste generatie niet-Belgen een iets groter aandeel helpers omvat (7,7 %).

7 Beroep (nog) niet gekend of niet onder te brengen onder een andere beroepscode.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Zelfstandigheidsgraad

In het afsluitend hoofdstuk wordt de **zelfstandigheidsgraad**⁸ van elke origine en elke generatie bekeken aan de hand van gegevens over de bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar)⁹ in België. We leren dat de nationale zelfstandigheidsgraad over alle origines heen 12,5 % bedraagt in 2014. De zelfstandigheidsgraad van de categorie Belgische origine t.o.v. de bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) ligt hoger dan die bij vreemde origine: 14,3 % versus 8,9 %. Beide laten een positieve groei opmeten tussen 2008 en 2014. De origines met EU-achtergrond kennen een hogere zelfstandigheidsgraad tegenover die met een niet-EU-achtergrond.

Meer specifiek, laat de EU13 (15,9 %) heel sterke cijfers optekenen. Tegelijk zijn een aantal andere groepen – vooral de Maghrebijnen (5,1 %), andere Europeanen (5,8 %) en andere Afrikanen (3,4 %) – sterk ondervertegenwoordigd bij de zelfstandigen. Ter verduidelijking: Maghrebijnen maken in 2014 4,8 % van de totale bevolking tussen 18 en 64 jaar uit. Echter, die groep staat in voor amper 1,9 % van alle zelfstandigen in België. Dat resulteert in een zelfstandigheidsgraad van 5,1 % t.o.v. een zelfstandigheidsgraad van 8,9 % bij alle zelfstandigen van vreemde origine en t.o.v. een zelfstandigheidsgraad van 14,3 % bij de zelfstandigen van Belgische origine.

Bij de variabele migratieachtergrond zijn de tweede en eerste generatie beide ondervertegenwoordigd bij de zelfstandigen. Wel gaat de eerste generatie, zowel Belg als niet-Belg, er sterk op vooruit, maar de ondervertegenwoordiging blijft een realiteit.

Mogelijke verklaringen

Naast het beschrijven van de situatie werden, waar mogelijk, een aantal mogelijke verklaringen voor de cijfers aangereikt. Eerst en vooral is er de factor “**Europese Unie**”: België wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een aantal instellingen van de Europese Unie, waarvan Brussel de hoofdstad is. Daarnaast zijn de buurlanden en enkele andere West-Europese landen historisch gezien verantwoordelijk voor een groot deel van de migratie naar België. Onze buurlanden maken ook onderdeel uit van de stichtende leden (van de voorlopers) van de Europese Unie. EU-burgers beschikken automatisch over een aantal basisrechten wat intra-Euro-

8 De ratio wordt berekend door het aantal zelfstandigen te delen door de bevolking op beroepsactieve leeftijd. Het gaat dus om het aandeel zelfstandigen bij de bevolking op beroepsactieve leeftijd.

9 Bevolking op beroepsactieve leeftijd: de bevolking van 18 tot 64 jaar.

pese migratie vergemakkelijkt t.o.v. extra-Europese migratie. Bovendien kende de EU in 2004 en 2007 een uitbreiding naar Oost-Europa.

Ten tweede zijn er een **aantal factoren die een invloed hebben op de (aangroei van) de bevolking (op beroepsactieve leeftijd), inclusief het aantal zelfstandigen**. Bij de aangroei van de bevolking stellen we vast dat die vooral voortvloeit uit een positief migratiesaldo, het verschil tussen immigratie en emigratie, en dat het totale vruchtbaarheidscijfer¹⁰ van vrouwen met een niet-Belgische nationaliteit hoger ligt dan bij vrouwen met een Belgische nationaliteit. Tegelijk is er de dubbele beweging van enerzijds de algemene vergrijzing en anderzijds het beperken van de uitstroom op de arbeidsmarkt via een aantal hervormingen, zoals bijvoorbeeld de mogelijkheid tot het onbeperkt bijverdienen als zelfstandige na (de) pensioen(leeftijd).

Ten derde is er **het algemene fenomeen van de verzelfstandiging**. Het statuut van zelfstandige biedt meer autonomie en flexibiliteit, maar ook meer werk- en inkomensonzekerheid. Het statuut werd de afgelopen jaren verbeterd en kan als toegangspoort tot de arbeidsmarkt fungeren, ook *“voor laaggeschoolden, ouderen of buitenlanders die moeilijk een baan als werknemer kunnen krijgen”* (NBB, Jaarverslag 2017, p. 169). Daarbij aansluitend kent het specifieke statuut **“zelfstandige in bijberoep”** veel succes. Zo stelt de Nationale Bank in haar jaarverslag 2017 (p. 169): *“Dat statuut stelt loontrekkenden in hoofdberoep in staat de werkzekerheid en alle sociale voordelen van dat statuut (tijdskrediet, ouderschapsverlof, zwangerschapsverlof, enz.) te blijven genieten, samen met extra inkomsten.”* Die tendens vinden we zowel bij Belgische (+25 %) als vreemde origine (+40 %) terug. Bovendien is er de afgelopen jaren een toenemende aandacht voor het promoten van het statuut van de zelfstandige waar te nemen, ook bij jongeren – bv. in het onderwijs.

We mogen ook de **historische context** niet uit het oog verliezen. Integratie en inburgering van mensen van vreemde origine worden vandaag, volgens de vaststellingen van de SEM en/of de Nationale Bank¹¹, nog altijd bemoeilijkt door een gebrek aan kennis van een van de landstalen, problemen met de erkenning van diploma's en vaardigheden, administratieve belemmeringen, discriminatie en een doorgaans lager scholingsniveau. Dat zijn enkele van de obstakels die de toegang tot de arbeidsmarkt in de weg staan, resulterend in een lagere tewerkstellingsgraad. Vooral het scholingsniveau is (voor alle bevolkingscategorieën) van cruciaal belang (NBB, Jaarverslag 2016, p. 91-92 en 177). Ook zijn er de mogelijke barrières

10 Voor meer informatie, zie onder meer <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/geboorten-en-vruchtbaarheid> en Eurostat, Live births by mother's age and country of birth (demo_facbc).

11 Voor meer informatie, zie <http://www.werk.belgie.be/SocEcMonitoring2017/> (p. 164 e.v.) en https://www.nbb.be/doc/ts/publications/nbbreport/2016/nl/t1/verslag2016_volledig.pdf (p. 91 en p. 177).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

voor zelfstandigen in het algemeen, bv. onvoldoende toegang tot financiële middelen, die een verklaring kunnen bieden.

Dat de vrouw nog een hele inhaalbeweging voor de boeg heeft qua vertegenwoordiging op de arbeidsmarkt, inclusief de **vrouwelijke zelfstandige**, is het gevolg van een historische achterstand. In de 20e eeuw werd wel een inhaalbeweging ingezet, die weliswaar nog niet voltooid is. Economisch uit zich dat vooral in een toenemende arbeidsmarktparticipatie, ook als zelfstandige. Toch blijven er een aantal pijnpunten zoals het feit dat vrouwen verhoudingsgewijs vaker lager betaalde banen hebben, vooral omdat ze in België meer deeltijds werken. Dat komt omdat zij nog vaker instaan voor de opvang van de kinderen, terwijl mannen meer focussen op het uitbouwen van hun carrière (NBB, Jaarverslag 2017, p. 29-30). Ook de vrouwelijke ondernemer botst nog op het traditionele model op basis waarvan de vrouw als de motor van de gezinskern wordt beschouwd. De positie die de vrouw in het gezin inneemt, verschilt ook afhankelijk van de culturele afkomst van het gezin waarin ze leeft (impulse.brussels en actiris.brussels, 2014, p. 73).

Tot slot moet dat alles gekaderd worden in de **ruimere economische context**: het Belgische bruto binnenlands product of bbp (tegen lopende prijzen) nam tussen 2008 en 2015 toe met 16 % en het bbp per capita met 10,3 % (Eurostat). Die economische groei heeft eveneens een effect op de zelfstandige via o.a. een stijgende vraag bij de consument, nieuwe economische mogelijkheden, betere toegang tot financiering, een stabiel sociaal klimaat en potentiële investeringen in infrastructuur en het onderwijs van overheidswege.

Afsluitend kunnen we de situatie van de zelfstandige in België samenvatten.

In 2015 is 68,5 % van de zelfstandigen in België van Belgische origine, 20,8 % van vreemde origine en 10,6 % van onbepaalde origine. De grootste groepen binnen de categorie vreemde origine zijn de EU14, de EU13, de Maghrebijnen en de kandidaat-EU. Bij zowel Belgische origine (34,5 %) als vreemde origine (31,2 %) is de vrouwelijke zelfstandige ondervertegenwoordigd. Daarnaast is vreemde origine over het algemeen jonger en heel sterk vertegenwoordigd in Brussel. Bijna 40 % van de zelfstandigen met vreemde origine oefent een handelsactiviteit uit, 26 % van hen werkt in de nijverheid. Bovendien is hoofdberoep oververtegenwoordigd bij vreemde origine en bijberoep en actief na pensioen(leeftijd) bij Belgische origine. Tot slot, de zelfstandigheidsgraad van de categorie Belgische origine t.o.v. de bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) ligt hoger dan die bij vreemde origine: 14,3 % versus 8,9 %. Een aantal groepen vreemde origine zijn zwaar ondervertegenwoordigd.

Finaal wenst de FOD Economie een blik te werpen op **de toekomst** voor het ondersteunen van ondernemerschap en diversiteit. Een tweede aflevering van deze studie wordt voorzien voor 2020. Thematisch gezien wordt aan een uitbreiding gewerkt, waarbij het de bedoeling is om volgende onderwerpen toe te voegen: het opleidingsniveau van de zelfstandigen, het loopbaantraject van een zelfstandige – gaat het om een voormalige student, loontrekkende, werkloze of gepensioneerde die zelfstandige is geworden – en data over de onderneming van de zelfstandige. Bovendien worden een aantal onderdelen van de huidige studie geïntegreerd in de **Boordtabel van de kmo's en de zelfstandige ondernemers (2019)**, de vierde versie van die jaarlijkse publicatie.

Vooruitgangstraat 50
1210 Brussel
Ondernemingsnummer: 0314.595.348
<https://economie.fgov.be>